

VASILE PAAPA UN SPRIJINITOR AL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

PAUL POPESCU

Vasile Paapa a fost unul din acei intelectuali care, în condițiile de după 1866, cînd preocuparea oficialității pentru învățămînt a cunoscut o oarecare diminuare, au căutat să sprijine dezvoltarea școlii românești, căreia statul, datorită perioadei de criză economică și în general a politicii claselor conducătoare, nu-i putea asigura pe deplin progresul.

S-a născut în București, la 30 iunie 1819. La o vîrstă destul de înaintată, în 1847, îl găsim absolvind colegiul de la Sf. Sava „cu mare succes”.¹ Dată fiind atmosfera din această școală și profesorii pe care i-a avut, este de presupus că a căpătat aici, pe lîngă cunoștințe temeinice, o concepție înaintată.

După terminarea școlii își continuă studiile la Paris, dar neurmărind căpătarea unei diplome, audiază cursuri la mai multe facultăți, fără a trece examenele cu regularitate și fără a termina vreuna.

Moartea părinților îl readuce în țară. Prin moștenirea primită, devine unul dintre tinerii cei mai bogați din țară.

Acum își desfășoară Vasile Paapa și scurta lui carieră administrativă. Sub Barbu Știrbei ocupă cîțiva ani funcția de subdirector la direcția lucrărilor publice.²

În 1857 devine președinte al sfatului orășenesc al Bucureștilor, antrenîndu-se activ în lupta pentru unire. Este inclus ca membru în comitetul de cercetare a reclamațiilor electorale. Alături de colegii săi din comitet, a făcut dreptate multor elemente înaintate, unioniste, printre care și lui Cezar Bolliac, pe care autoritățile reacționare le omiseseră de pe liste.³ În perioada alegerii, el merge la Ploiești pentru a vota, contribuind la desemnarea din Prahova a unor deputați unioniști pentru Adunarea ad-hoc.⁴

¹ Alex. Pencovici, *Cuvîntul la înmormîntarea lui V. Paapa*, Stabil. grafic Socec și Teclu, București, 1884, p. 9.

² Al. Pencovici, *op. cit.*, p. 9.

³ *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. I, București, 1961, p. 445—449, 461—477, 501.

⁴ *Ibidem*, p. 510.

O confirmare a poziției înaintate a lui V. Paapa o găsim într-o scrisoare trimisă din Nisa, la 31 martie 1858, de I. Bălăceanu lui Ion Ghica : „*Falcoyano et Paapa sont des jeunes gens de coeur, d'honneur et d'une réputation de probité qui leur donne sur la place de Bukarest une influence très grande et une véritable popularité*“⁵.

După Unire, a continuat să rămână președintele sfatului municipal al capitalei, iar mai târziu, a funcționat chiar ca ministru ad-interim la Culte și Instrucțiune.

Activitatea sa politică a încetat în 1866, cu excepția perioadei războiului pentru independență, când a ocupat postul de ajutor de primar al Bucureștilor. Fără să facă față opoziție guvernelor de atunci, nefiind prin temperamentul său un militant, Vasile Paapa a rămas departe de viața politică⁶.

Poziția aceasta nu trebuie să ne facă să-l considerăm un indiferent față de tot ceea ce se întâmpla în jurul său. Sceptic în ce privește dorința și capacitatea claselor dominante de a îndrepta viața poporului, neajungând să înțeleagă nici forța revoluționară a proletariatului, el și-a pus speranța în dezvoltarea culturii, a considerat că aceasta, și în special învățământul, constituie singura cale spre progres, spre prosperitate. De aceea, pînă la sfîrșitul vieții, și-a închinat toate forțele propășirii școlii.

A fost unul dintre inițiatorii „Societății pentru învățătura poporului român”, al cărei vicepreședinte va fi ales și va rămîne pînă la moarte.

Această societate fusese înființată de elementele progresiste, în cadrul luptei pentru adîncirea reformei școlare din 1864. Creată în anul 1866, ea își propunea să stăruie „prin toate mijloacele putincioase” ca „instrucțiunea generală, gratuită și obligatorie să devie o realitate în România”. Societatea și-a deschis sedii în toate județele, organizînd școli de adulți, cursuri pentru muncitori și mici meseriași, precum și două școli normale. Ea a editat o revistă cu același nume, a tipărit cărți și broșuri, s-a ocupat cu răspîndirea culturii muzicale, a susținut introducerea de noi metode în învățămînt, ca de pildă cea fonetică în predarea limbii, propusă de I. Creangă.⁷

De asemenea, îl găsim, într-o lungă perioadă, și vicepreședinte al Societății pentru școlile frobeliene, care își propunea înființarea de grădinițe pentru preșcolari.⁸

Dar Vasile Paapa a trecut și la măsuri concrete, imediate, pentru dezvoltarea învățămîntului. Necăsătorindu-se, rămînînd fără familie, el a folosit întreaga sa avere în acest scop. În anul 1873, a înființat pe moșia sa de la Valea Boului o școală primară model. V. Paapa i-a construit localul și a înzestrat-o complet, din fondurile sale, creînd condiții pentru ca numeroși fii de țărani — în afară de cei care aveau mijloace s-o facă — să-i urmeze cursurile. În cei zece ani care au trecut de la înființarea școlii

⁵ *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, p. 368—369.

⁶ Al. Pencovici, *loc. cit.*

⁷ *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 694, 730, 732, 768.

⁸ Al. Pencovici, *op. cit.*, p. 10.

pînă la moartea fondatorului, acesta a cheltuit pentru ea peste o sută de mii de lei.

Rezultatele au justificat însă cheltuielile. În acest deceniu au trecut prin școală 2600 de copii, unii din satele sau chiar din județele vecine. Dintre aceștia, un număr apreciabil au învățat mai departe, ajungînd preoți sau învățători.

În mod asemănător a procedat, dar cu un interes mai puțin susținut, la moșiile sale din Vlașca și Teleorman unde a înființat și sprijinit școlile primare.

Pentru a pregăti învățători, a întreținut din fondurile sale cinci copii săraci la școala normală a secțiunii centrale a Societății pentru învățătura poporului român din București și alți cinci în școala normală din Ploiești a secțiunii de Prahova a aceleiași societăți.⁹

Atunci cînd, în 1865/1866, în orașul Ploiești, cu foarte puțin sprijin oficial, cetățenii entuziaști construiau clădirea gimnaziului, pentru ca el să nu mai funcționeze în localul unei școli primare, Vasile Paapa a contribuit și el cu o mie de franci, care au constituit cea mai importantă donație. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1873, el își completează darul cu un altul, de egală valoare, pentru ridicarea etajului acestui edificiu.¹⁰

Dar dovada cea mai concludentă despre interesul pe care îl purta dezvoltării învățămîntului românesc o dă la sfîrșitul vieții. Testamentul său, întocmit la 2 noiembrie 1882 și deschis cu ocazia decesului, în afară de cîteva legate pentru prieteni, dispunea de toată averea în scopuri obștești.

Suma de 12.000 de franci o destina în vederea trimiterii în Franța, pe timp de patru ani, pentru a studia ingineria, unui tînăr ales prin concurs dintre absolvenții liceului din Ploiești.¹¹

Venituri importante erau create fundațiilor întemeiate încă din timpul vieții. Astfel, moșia „Valea Boului cu Bătrînceanca“, cea mai importantă proprietate a sa, urma să fie arendată în fiecare an, fie prin licitație, fie prin învoire, după cum va crede mai avantajos executorul testamentar. Suma obținută trebuia să fie folosită pentru întreținerea școlii primare și a bisericii din acest sat, ambele fondate de el. Paapa a mers pînă acolo încît a anexat testamentului și un buget. Considerînd venitul moșiei de circa 3000 lei anual, el îl împarte în salarii pentru preot, doi învățători, dascăli etc., reparații curente la clădirea școlii, premii în cărți pentru elevi, lemne pentru școală. Învățătorul Petre Spirescu, ca și celălalt cadru didactic de la școala din Valea Boului, mai urmau să primească și cîte o sumă de bani ca legat, din fondurile lichide rămase, primul 3000 și al doilea 1000 de franci. Tot 3000 de franci lăsa și unui alt învățător, G. Pipireanu, de la școala din Măgura.¹²

⁹ Al. Pencovici, *op. cit.*, p. 6.

¹⁰ Zaharia Antinescu, „*Autobiographia mea*“, Ploiești, 1896, p. 37.

¹¹ Stoica Teodorescu, *Istoricul liceului Sf. Petru și Pavel*, Ploiești, 1940, p. 111—112.

¹² Testamentul lui Vasile Paapa, în broșura citată a lui Al. Pencovici, p. 14 și 20.

Alte prevederi testamentare erau, de asemenea, îndreptate spre dezvoltarea învățămîntului. Se dispunea, de pildă, ca via din Valea Negovanii, cea de lîngă șosea, „răscumpărată de plata embaticului“, să se vîndă imediat după moartea sa, iar suma care va fi obținută să fie dată Școalei de meserii din Ploiești „pentru dezvoltarea ei și încurajarea elevilor care se vor distinge“¹³.

În același scop, adaugă încă 10.000 lei din fondurile sale lichide. Aceste donații vor constitui principalele sume cu care școala de meserii își va construi localul, unul dintre cele mai frumoase din țară pe vremea aceea, local în care va funcționa, pînă după al doilea război mondial, liceul industrial.

Alte legate au avut ca scop construirea unei școli primare în comuna Valea Călugărească (10.000 lei) și îmbunătățirea bazei materiale a gimnaziului din Giurgiu (tot 10.000 lei). De asemenea, destinează 15.000 lei Aziului Elena Doamna pentru a fi dotate cinci eleve dintre cele care au terminat studiile cu succes, spre a stimula astfel și altele la învățătură.

Testamentul adaugă alte două donațiuni, una de 10.000 lei „Școalei pentru învățămîntul poporului român de la Sf. Ecaterina“, respectiv Școalei normale din București, și alta de 5000 lei Școalei Fröbeliene din același loc.

Interesul pentru dezvoltarea culturii îl dovedește și prin donația sa testamentară, foarte importantă, de 50.000 lei, care „se vor depune la Casa de Consemnațiuni și vor servi pentru construirea unui observator, pe lîngă alte sume ce ar da guvernul sau particularii“¹⁴.

Dar lucrul cel mai important din testamentul lui Vasile Paapa îl constituie dispozițiile privind crearea unei școli de meserii la Valea Boului, una dintre primele de acest fel din țară. Erau afectați 60.000 lei pentru înființarea acestei școli și pentru construirea unui internat de băieți. Alți 20.000 lei erau destinați pentru completa mobilare a internatului.

O sumă — pentru acele timpuri imensă — de patru sute mii lei, reprezentînd aproape jumătate din „averea mobilă“ a decedatului, era depusă după dorința lui la Casa de Consemnațiuni. Din dobînda de 5% anual (20.000 lei) trebuia să se țină internatul cu 20 de paturi, „calculîndu-se larg cîte 1000 de franci de fiecare, nutriment, vesminte, cărți și celelalte mărunte spese, precum încălzit, luminat, spălat și celelalte. În astă o mie de franci pe an se va cuprinde și salariul a doi servitori pentru curățirea localului și micile reparațiuni anuale“.

În internat, testatorul cerea să se dea preferință „în admiterea elevilor familiilor din comunele circumvecine de Valea Boului, adică: Apostolache, Popești, Gornetu cu Tărculești, Udrești și Mîrloghea.“¹⁵

Școala a fost înființată conform dorinței donatorului și a fost organizată după indicațiile verbale date prietenului și executorului său testamentar

¹³ Testamentul... p. 15.

¹⁴ Ibidem, p. 17.

¹⁵ Ibidem, p. 18.

Alexandru Pencovici. Clădirea a fost construită de arhitectul Toma N. Socolescu și a fost una dintre cele mai remarcabile din partea locului.

După cum vedem din adresa nr. 11 din 13 ianuarie 1897 a directorului către președintele Camerei de comerț și industrie — Circ. III — Ploiești, pînă la sfîrșitul secolului trecut, instituția, care luase numele de „Școala de meserii Vasile Paapa“, a funcționat așa cum fusese concepută.

Erau 20 de elevi bursieri, repartizați pe cei trei ani de studiu, cîte șapte la clasa I-a și a II-a și șase la clasa a III-ea, iar pe ateliere, zece la dogărie și zece la rotărie-căruțarie. Nu ni se spune cîți nebursieri erau. Întrucît bursa consta în casă, masă și alte elemente de întreținere, este de presupus că bursierii erau, așa cum se cerea și în testament, copiii din satele vecine și desigur că urmau școala ca nebursieri, dar fără să plătească nici un fel de taxă, destui copii din Valea Boului.

Ca personal, școala avea un director (pe atunci, D. Georgescu) care era și profesor de studii teoretice, un maestru rotar-căruțaș, unul dogar și un secretar-contabil-econom-magazioner (pe atunci Th. I. Theodorescu). Ca parte teoretică, elevii învățau: aritmetica, geometria, tehnologia lemnului, corespondența comercială și desenul aplicat la meserii.¹⁶

Școala era subordonată Ministerului Agriculturii, Industriei și Comerțului. După 1900, această instituție se extinde. Ministerul tutelar se scindează și ea va fi de acum încolo dirijată de Ministerul Industriei și Comerțului, prin serviciul învățămîntului industrial și comercial.

Din actele păstrate reiese că în 1910 numărul bursierilor crescuse la 37 și că apăruseră noi secții, anume de fierărie și împletituri. De asemenea durata școlii se ridicase la patru ani. Elevii bursieri erau astfel repartizați: cîte zece la primele trei clase și 11 la clasa a IV-a. Pe ateliere, erau repartizați cîte zece la rotărie-căruțarie (respectîndu-se aici indicațiile donatorului), 13 la fierărie și patru la împletituri. În sfîrșit, apar acum și doi elevi semiinterni, ambii în clasa I, unul la rotărie, altul la dogărie, care luau masa la școală, dar locuiau la o gazdă în sat. Desigur că erau și acum o serie de elevi externi, dar actele, avînd un caracter pur financiar, nu ni-i amintesc.

Din manualele și materialele care erau cumpărate de școală pentru bursieri, putem deduce că elevii studiau aceleași obiecte teoretice ca și înainte de 1900.

Desigur, personalul școlii era acum mult mai numeros. Găsim un director, de astă dată un inginer, D. Colintineanu (plătit cu 300 lei lunar), care preda toate obiectele și conducea școala ajutat de un secretar (plătit cu 160 lei), numit Moise Catrangiul. Personalul didactic era completat cu patru maiștri: Iacob Noveleanu, rotar, Matei Marinescu, fierar (avînd 150 lei lunar), Dimitrie Tănăsescu, dogar, și Dascălu Gh. Ion, împletitor (ultimii doi cu cîte o sută de lei). Plătiți cu o diurnă de 15 lei pe lună erau preotul Al. Popescu și Andrei Ioan, instructor militar. Personalul era com-

¹⁶ Arh. st. Ploiești, fond Camera de comerț și industrie, inventar nr. 7/1896.

pletat cu infirmieră, bucătar, vizitiu, sufragiu, rîndaș, portar și spălătoareasă.

Din aceleași fonduri lăsate de Vasile Paapa, elevii continuau să primească o îngrijire, pentru vremurile acelea, foarte bună. Documentele ne arată sumele cheltuite pentru cumpărarea postavului de la Azuga, pentru confecționarea pantalonilor, vestoanelor, mantalelor, a cizmelor (dar și a pantofilor pentru vară), pentru iluminat, încălzit, alimente, medicamente, rechizite etc.¹⁷

Școala a continuat să funcționeze și după primul război mondial, ba chiar și după eliberare. Se numea acum „Gimnaziul industrial Vasile Paapa” și își sporise considerabil numărul de elevi (aproape 200), ca urmare a subvențiilor statului adăugate fondurilor lăsate de donator. De asemenea, a sporit ponderea obiectelor de cultură generală. Existența ei va lua sfîrșit o dată cu reforma învățămîntului (1948).

Vasile Paapa a încetat din viață în Franța, la Nisa, unde se dusesese să-și caute de sănătate, la 16 ianuarie 1884. Peste mai bine de o săptămîină, a fost înmormîntat așa cum ceruse el: „Voi fi transportat imediat la Valea Boului fără nici un tapagiu și acel cortegiu de vanități ce se usitează la noi”.¹⁸

Pe ultimul drum, în gara Ploiești, pe peron așteptau elevii Școalei normale și ai Școalei de meserii cu profesorii lor și cu drapelele îndoliate. Erau acolo reprezentanți ai prefecturii, primăriei, consiliului comunal, magistraturii, corpului didactic, ai celorlalți cetățeni.

Patriot și umanist, Vasile Paapa se înscrie prin faptele sale printre figurile luminoase ale veacului trecut. Persistența amintirii lui în rîndul populației din Valea Boului și satele vecine, pînă la nepoții și strănepoții celor care l-au cunoscut, venerația cu care numele său a fost pomenit atîtea decenii sînt o dovadă concludentă că activitatea sa a fost apreciată de masele populare pe care a căutat să le sprijine și să le ducă — așa cum vedea el — spre mai bine.

¹⁷ Arh. st. Ploiești, colecția școli, Școala de meserii „V. Paapa” Valea Boului, inventar 1/1911.

¹⁸ *Testamentul...*, p. 18.